שלא ימשכנו ויצא יכול יגלום עליו ת"ל [1]וחשב עם קונהו • [א]ידקדק עם קונהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרוייהו גבי הדדי כתיבי [א]לא לך אלא לגר שנאמר [2]לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב [3]משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן [ב]בהפקעת הלוואתו [ג]א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלוואתו הוא רבא לטעמיה [ד]דאמר רבא • [ג]עבד עברי גופו קנוי אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא [ה]גזל כנעני אסור [ד]אבידתו מותרת [ו]גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר [3]ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גורי' אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר [4]לכל אבדת אחיך לאחיך [י]אתה מחזיר ואי אתה מחזיר [ז]לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה [ח]אמר רבינא [4]ומצאתה דאתאי לידיה משמע: תניא ר' פנחס בן יאיר אומר [ה]במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור [ו]אמר שמואל טעותו [ז]מותרת כי הא דשמואל זבן מכותי[ט] לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבלע ליה חד זוזא אמר ליה [ז]חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שיבשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשמעיה • זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי שמע ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל [ח]דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע [ט]דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עלייהו א"ל אביי ודלמא משום דאייאוש להו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקטלו מכל באגי ואינהו אזלו וקטלו מחד באגא [י]שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא [כ]מאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא [ל]אבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא [מ]בר מתא אבר מתא מיעבט [נ]וה"מ [י]דברלא ארעא וכרגא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפיים מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדייהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריז רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא [ס]האי בר ישראל דידע סהדותא לכותי [א] ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה מאי טעמא דאינהו מפקי ממונא

אפומא

שלא ימשכנו ויצא. כלומר שלא יוציאוהו בית דין מיד הכותי אלא בגאולה: **יגלום.** יכול יניח את הכנעני לכפול ולהוסיף ולתבוע מה שלא נתן: **גר תושב.** אין עובד ע"ז ואוכל נבילות: **ולא לך אלא לגר.** בקדושין היא (ד' כ.) ובערכין (דף ל:) כמה קשה אבקה של שביעית אדם שנושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר את עצמו שנאמר [י] ונמכר לך לא לך אלא לכנעני כו' ולע"ז עצמה לחטוב עצים ולשאוב מים ואכולהו קאי גאולה תהיה לו אלמא גזל כנעני אסור: **בהפקעת הלוואתו.** שאין גזל ממש שרי [ג] כי ליכא חילול השם [ל] והבריח המכס הוי כהפקעת הלואתו: **הפקעת הלואתו הוא.** שהלוהו על עבודתו ואפי' הכי אמר ר' עקיבא לא יצא על כרחו: **גופו קנוי.** כל שש שנים ונמצא שגזלו ממש: **טעותו.** היה חייב לו לישראל וטעה בחשבון[מ] דליכא חילול השם: **לקנא דדהבא במר דפרזלא.** מזרק של זהב בחזקת של נחושת: **ואיבלע ליה זוזא.** ועוד טעות אחרת שעיכב זוז מדמיו והטעהו בחשבון שלקח ג' במקום ד': **ואמר.** רב כהנא לכותי חזי דעלך סמיכנא איני מונה אותם כדי להוציא עצמו מן החשד. ל"א כותי א"ל לרב כהנא חזי דעלך סמיכנא זו שמעתי: **לצלחא.** לבקע: **מעיקרו.** פסקית של צד העיקר קח לצרכי שהן עבים: **דכותי מניינא ידע.** מנין הפסקים מנה אבל לא נתן עיניו כמה דקים יש וכמה גסים יש: **שיבשא.** זמורות: **קטופי.** אשכולות: **היכי מיאשי.** כלומר מי הוי יאוש הא יאוש כדי הוי (א) ואין כאן שנוי רשות שברה"ר הן ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי גופא דדיקלא מקרו: **והא לא עבדי שליחותיה כדקאמר מלכא.** ואשתכח דלאו דינא דמלכותא הוא ואמאי עברינן עלייהו: **ולא טרח.** אין עליו לטרוח וליקח מזה אחד ומזה אחד: **באגא.** בקעה: **דמשתכח בבי דרי.** היו ארבעה שותפין בגורן והביאו שלשה חלקן בביתן והרביעי' נמצא בגורן: **פרע מנתא דמלכא.** בשביל כולם ולכשיבאו חביריו אין יכולין לומר שלך היה ולא שלנו ואם גבאי זה ישראל הוא שקנה מן המלך את המס אין כאן משום גזל דדינא דמלכותא דינא ואם כותי הוא מותר לקנות ממנו: **אריסותיה מפיק.** דאין לו חלק בגופו של קרקע ואין עליו לפרוע חלק בעל הבית ולענין זבוני לא מזבנינן מיניה דגזל הוא מה שנטלו מן האחרים: **בר מתא אבר מתא מיעבט.** רשות ביד ישראל גבאי המלך למשכן בן העיר על מס בן עיר חבירו דדינא דמלכותא דינא: **והני מילי דבורלא.** (ב) אברול ארעא מס קרקע שאכל פירות: **וכרגא.** כסף גולגולת דשתא דא: **אבל שתא דחליף חליף.** (ג) והוא הגבאי כבר פרע למלך כל קצבה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על חבירו: **דדיירי דרי.** עכו"ם שיש להם בהמות ומזבלין מהן שדות בשכר: **אסור ליקח מהן.** בהמה שמא נתחברה עם בהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא:

אפומא

שלא ימשכנו ויצא כו'. והני תנאי דפרק המקבל (ב"מ דף קיא: ושם) דסברי דגזל הכנעני מותר מוקמי לה להאי קרא לדרשה אחריתי:

יכול יגלום עליו. פי' בקונטרס יכול יניח (ד) הכנעני לכפול ולהוסיף על הלואתו לתבוע מה שלא נתן ותימה לר"י דאמאי אצטריך קרא להכי דאטו יפסיד ויניח את הכנעני להטעות את עצמו ונראה לר"י דה"פ יכול יגלום עליו שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו ת"ל וחשב עם קונהו וכן פי' בערוך בערך גלם אע"ג דטעות כנעני היה מותר אסור להטעותו במקום שהכנעני יודע שגוזל ועושה עצמו כלא ידע:

הכי קאמינא אי דכותי נינהו. נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כמו שהשיב להכותי ולא כמו שהיה הכותי סובר דא"כ היה סובר דגזל הכותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזילה דבגניבה איכא (ה) חילול השם כשידע לבסוף וכל הנך שמעתא לא אייתי אלא הנהו דאסרי גזל כנעני ולא מייתי תנאי דהמקבל (שם) דשרי:

היכי מייאשי. היה להם לתבוע בדין את כל אדם העוברים עליהם אלא ודאי לכך מתייאשים לפי שבדין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא ובקונטרס פי' היכי מייאשי כלומר מי הוי יאוש והא יאוש כדי הוא ולא קני דאין כאן שינוי רשות שהרי הן מונחים ברשות הרבים ושינוי מעשה נמי ליכא דהשתא נמי הוי גופי דדיקלי מיקרו כדאמר לעיל בהגוזל קמא (דף צו. ושם):

ולא

עין משפט נר מצוה

מד א מיי' פ"ז מהל' גניבה הל' ח סמג לאוין קנב:

מה ב טוש"ע ח"מ סי' שמח סעי' ב בהג"ה:

מו ג מיי' פ"ב מהל' נזירות הל' יח:

מז ד ה מיי' פי"א מהל' גזלה ואבדה הלכה ג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' רסו סעי' א:

מח ו ז מיי' שם הלכה ד ה סמג שם טוש"מ סימן שמח וש"ע שם סעי' ב בהג"ה:

מט ח ט י מיי' פ"ה שם הלכה יד והל' טו והל' יז סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' ב:

נ כ מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ז:

נא ל טור ח"מ שם:

נב מ מיי' שם ופ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה ו סמג שם טוש"ע שם וסי' קכח סעי' ב וסימן שפח סעי' ו:

נג נ מיי' שם וע' בהגהות מיימוני שם סמג שם טוש"ע שם סי' קכח סעי' ב (בהג"ה):

נד ס מיי' פ"ו מהל' ת"ת בהלכות קטנות הלכה יד סי' ט סמג עשין קז טוש"ע ח"מ סי' כח סעי' ג וטוש"ע י"ד סי' שלד סעי' מג:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמרא (ולא תבעו מיניה) תא"מ:

◆

מוסף רש"י

שנאמר לגר. פרשה אחרת היא הסמוכה לנמכר לך וכי תשיג יד גר ותושב עמך וגו' (קדושין כ.) ורישא דברייתא במסכת ערכין (ל:) בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית סוף מוכר מטלטליו כו' עד לא באת לידו עד שמוכר עצמו שנאמר ונמכר לך ולא לך אלא לגר (ב"מ עא.). **זה הנמכר לעבודת כוכבים.** שהיה נעשה משרת לעבודת כוכבים לחטוב עצים ולשאוב מים (ערכין ל: וכעי"ז ב"מ עא.). **עבד עברי גופו קנוי.** עד שיגיעו ימי חיפושו (קדושין טז.). **ומצאתה.** שתהא קרויה מציאה, דאתאי לידיה משמע. ואפילו הכי אחיך ולא עובד כוכבים, ולמדך שאבידת כנעני מותרת ולא תימא כי אמעוט אבידת כנעני מלטרוח אחריה אמעוט אבל אי נקטה חייב לאהדורה (ב"מ כז. וכעי"ז שם ב.).

◆

רבינו חננאל

מניין לגזל גוי שאסור שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו, שלא ימשכנו ויצא. פי' לא ימשוך עבד עבדי מביתו של גוי בכח. יכול יגלום עליו, תלמוד לומר וחשב עם קונהו ידקדק עם קונהו. פירוש, יכול יגלום החשבון ויטעהו, תלמוד לומר וחשב. אמר רב ביבי בר גוזלא אמר ר' שמעון חסידא גזל גוי אסור, אבידתו מותרת. גזילו אסור כדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנין לגזל גוי שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נותן לך, בזמן שמסורין בידך ולא בזמן שאין מסורין בידך. אבידתו מותרת כי הא דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבידת גוי שהיא מותרת שנאמר וכן תעשה לכל אבידת אחיך, ולא אבידת גוי. תניא ר' פנחס בן יאיר אומר במקום שיש חילול ה' אף אבידתו אסורה. פר"ח זצ"ל מסקנא דשמעתין גזל הגוי בזמן הזה אסור. **שמואל זבן לקנא דדהבא במר דפויזא מההוא גוי, ואבלע ליה זוזא וכו'.** פר"ח זצ"ל ואבלע ליה זוזא נתן לו זוזא יתירה, כדי שיאמר הגוי בדעתו הטעיתי הקונה בכסף, וימהר לילך ולא ידקדק מה מכר. **שמואל זבן לקנא דדהבא בכלל דפליזא.** פירוש ספל של זהב מכלל של נחושת מוצהב ואבלע ליה חד זוזא ונתן לו ה' בד' להתראות כמו שטעה וימהר הגוי לילך. **וכן פירש רבינו חננאל ז"ל,** וז"ל, שמואל קנה ספל של זהב מגוי בחזקת שהיא פליזא. פי' נחשת מוזהב בד' זוזי ואבלע ליה זוזא, נתן לו זוזא יתירה כדי שיאמר הגוי בדעתו הטעיתי הקונה בכסף וימהר לילך ולא ידקדק מה מכר. **רבינא זבן דיקלא [הוא וכותי] לסלותי.** ס"א לצלוחי. פי' זבן דקל הוא וגוי ביחד לקוצצו ולחלקו. א"ל לשמעיה אייתי לי מעיקר של דקל מצד השרשים שהם עבים, דגוי מניינא ידע ובמניינא קא מפייס. הרי פירש דרב אשי סבר נמי גזל הגוי אסור. ובפר"ח זצ"ל כתב, [illegible] **ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבט** [illegible] **והני מילי בכורגא וכרגא** [illegible] **ואמר רבא הני מדירי דיירי בתוך התחום אסור ליקח מהם משום דעריבה חיות' דמתא בהדייהו.** [illegible] **ורבא ואיתימא רב הונא** [illegible] **ירושלמי לקמן בפרקין ובפ' שני דייני גזירות.** ר' יהושע בן לוי אמר אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת. רב אמר דן יכיל למימר ליה את שרי את עביטיך מינאי. פירוש, אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו, כלומר שאם

רבינו חננאל (המשך)

ראובן חייב למלוה שלו, גוי או ישראל, והלך אותו המלוה ותפס את שמעון בן עירו ומשכנו בעבור ראובן, והלך שמעון ונתפשר עם זה המלוה ונתן לו כסף או משכון, אין הראובן חייב לשמעון כלום כי המלוה הזה שלא כדין תפס את שמעון, אלא בארנון ובגולגולת, פירוש אלא אם כן תפסו גבאי המלך את שמעון בעבור ראובן בן עירו שהיה חייב אותו ראובן ארנון או גולגולת, פירוש מס קרקע שאכל פירותיה או כסף גולגולת. ורב אמר אפילו היה חייב ראובן שאר חוב ותפס המלוה את שמעון בעבורו, יכול לומר, שמעון, את שרי עביטיך מינאי, וחייב ראובן לפרוע לשמעון כמה שנתפשר עם המלוה. ומסיים עלה דרב פרק שני דייני גזירות, חייליה דרב מן הדא, הגוזל את השדה ונטלוה מסיקין אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר ולא שמע דמר ר' יוחנן קנס קנסו בגזלן. ולקמן בירושלמי היא אמר ר' יוחנן והלא אמרו קרקע אינה נגזלת ולמה אמרו חייב להעמיד לו שדה אחר, קנס קנסוהו. הילכך ר' יהושע בן לוי ור' יוחנן תרוייהו פליגי אדרב, הילכך ליתא לדרב וקיימא לן כר' יהושע בן לוי. הילכך אם ראובן חייב למלוה, גוי או ישראל, והלך אותו המלוה ותפש את שמעון בן עירו של ראובן, ונתפשר עמו שמעון ונתן לו כסף או משכון, אין הראובן חייב לשמעון כלום. אבל אם תפשו בעבור ארנון וגולגולת שהיה ראובן חייב [illegible] חייב ראובן לפרוע לשמעון [illegible] זה לשון רבנו חננאל ז"ל. [illegible] **ואמר רבא הני מדירי דיירי בתוך התחום אסור ליקח מהם משום דעריבה חיות' דמתא בהדייהו.** חוץ לתחום מותר ליקח מהם. אמר רבינא אם היו בעלים מרדפין אחריהם אפי' חוץ לתחום נמי אסור ליקח מהן. ור"ח זצ"ל פירש, מדירי דיירי, הצאן שמכנסין לדיר בתוך התחום אסור לקנות מהם מבעלים הדיר מזבל, מאי טעמא מיערבא בהמות של מדינה בדיר וכגון גזל הוא הזבל. אבל מחוץ לתחום זה הדיר מותר, שמתיאשים הבעלים. ואם היו בעלים מרדפין אחריהם לקבץ זבלם, אפילו חוץ לתחום אסור.

מסורת הש"ס

א) קדושין כ. ב"מ עא. [ערכין ל:], ב) [יבמות מו.], ג) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקניני אחרים. לכן מדדו להם במדתם ודנום כדיניהם (ועי' לעיל דף ל"ח ע"א מה שמובא שם בשיטה מקובלת), ד) קדושין טז. כח., ה) [ב"מ פז: בכורות יג:], ו) שיש גם לו כמוך נמוסים ומשפטים לדיקים בדברים שבין אדם לחבירו, ז) שנוהגים הפקר בקניני אחרים, ח) [ב"מ ב. כז.], ט) לפי שנלמדו הכותים לאלילי ז' אומות ולמנהגיהם לכן דנום בדיני ממונות כדין ז' אומות, י) [גי' הערוך ערך בלר ג' וה"מ בבולרא פירוש יבול הארץ כלומר מס הארץ], כ) [ויקרא כה], ל) בס"א נוסף: כגון היכא דטען ליה ליורש נתתי לאביך ומת דלא ידע נכרי בהדיא דמשקר, מ) בס"א נוסף: או שהבליעו, נ) בס"א ליתא: היה,

◆

תורה אור השלם

1. וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ
2. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז
3. וְאָכַלְתָּ אֶת כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תָחוֹס עֵינְךָ עֲלֵיהֶם וְלֹא תַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵיהֶם כִּי מוֹקֵשׁ הוּא לָךְ: דברים ז טז
4. וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ לֹא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם: דברים כב ג

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היכי מיאשי וכו' דאין כאן וכו' נמי גובי. נ"ב ע"ל דף נו ע"א: (ב) ד"ה והני מילי דבורלא ארעא כצ"ל ותיבת אברול נמחק: (ג) ד"ה אבל וכו' חליף הואיל דהגבאי כבר וכו' משנה שעברה: (ד) תוס' ד"ה יכול וכו' יניח את הכנעני: (ה) ד"ה הכי וכו' דבגניבה איכא נמי חילול:

◆

גליון הש"ס

גמ' ידקדק עם קונהו. עיין פי' המשניות להרמב"ם פי"ב מ"ז דכלים: שם עבד עברי גופו קנוי. עיין יבמות דף מו ע"א ובנ"י שם: שם זיל חזי אי דכותי. עיין בב"מ דף מח ע"א תוס' ד"ה נתנה לסיטון: